١٣٢٦ سنه ٢٣ ربيع الاوّل جمعه ١٩٠٨ سنه ١١ آپريل №26

الاصلاح
سنه ٤
تأسيس ٧
١٣٢٥

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ"

اخطار:
يبارلگان يازولرنی اوزگارتوگه هيئت تحريريه اختيارليدر. باصلمغان مقاله‌لر كيرو يبارلماس. امضاسز مكتوبلر باصلماس.

غزيته‌نڭ بهاسی
سنه‌لك ٣ صوم آلتی آيلق ١ صوم ٥٠ تين ٣ آيلق ١ صوم شاكردلر ايچون ٣ آیغه ٧٥ تين قزان شاكردلرينه آيلاب ٢٥ تين.

آدرس:
Казань, Редакція газ.
„ЭЛЬИСЛАХЪ"

قزانده نسخه‌سی ٧ تين علمی ادبی هفته‌لك غزيته چيت شهرلرده ٩ تين

فهرست

معلملر جيولشی وبيوروسی
اوقورغه صوصاب توروچيلر
ياش‌لرگه بوله‌ك
معلملر سيزدينه عائد
آلای كيرا كمی (شعر)
ادبدن بر ياپراق (ادبيات)
خاتون قز عالمی
مدرسه خبرلری

مكتبلرده حريت روحی.

(٢٥) نومرودن ما بعد

اوتكان نومرده اوقغانگز سوزلر – سياسی جهتدن ايلڭ ظور حريتكه مالك فرانسوز ملتی محررلرندن برسينڭ، اوز ملتينده‌گی حريتسزلك وشونڭ نتيجه‌سی بولاراق اشكه استعدادسزلقدن زارلانويدر. بز تاتارلر، اوزتربيه واشكه استعدادمزنی اويلی باشلاساق نيلر بولاچاق؟ ونرسه كوره‌چكمز؟

مدرسه ومكتبلرمز تعظيم وانقياد اساسلرينه قورولب، كشيدن استقلالين واوز فكرينڭ قالدق كيسه‌كلرينه قدر بترلورگه طرشلغانلغين خاطرمزگه آلساق؛ آڭلاماغان نرسه‌لرمزگه ده اشانرغه واعتراضسز قالدرغه مجبور ايكانلگمزنی ملاحظه اينسه‌ك؛ مستقلا اش اينو قوه‌سينه توگل، بلكه مستقلا، تقليدسز برنرسه طوغريسينده فكر يورتو قوه‌سينه‌ده

مالك بولماغانلغمزنی اعتبار ایتسەك، کوز آلدمزده، بتون، حیاتکه استعدادسزلقمزنڭ سببلری آچیلاچق، آتا وبابا قول آستینده اویرەنەگانمز ایشلردن قورقولرمزنڭ چن علەلری کوز آلدمزغه کیلەچکدر. اعتبار بلەن قاراساق: مدرسەلرمزگه توتورلغان اصولنڭ توکمی چاچمی ما وراءالنهردن کیترلب، خلقمزنڭ روحینه انطباقیندن بتونلەی قطع نظر بلەن تکلیفی قبول ایتدورلگانلگی، هنرلرمزده کوب یللر موندن اوّل مودادن چقغان نرسەلرنی وجودکه کیترودن عبارت بولوچیلغی، علمگه نظرمزنڭ برده زمانغه تطبیق ایتولمیچه ایسکی روایتلرگه مستند بولوب کیلووی—مونه بولار همەسی، شول بر سببدن طوغان وبر اساسدن تربیەمزنڭ عسکر قانونی کبی مجبوری واستعبادی بولویندن نشأت ایتکاندر.

برگنه سوز بلەن آیتکانده—معیشتمزنڭ بتون قباحتلکاری، منطقی بولمیچه استعبادی بولوویندن.

مدرسەلرمزده برزمان «تعلیم المتعلم» کتابینڭ نیقدر رواجده بولغانلغین ملاحظە ایتساك. حتی نسبتا اوزلربن کوب حر توتا طورغان ادیبلرمزدن رضاءالدین افندی کبی ذاتلرنڭده طلبه‌تربیەسینه دائر اثرلرینده آندن استفاده ایتکانلکلرین کورساك، بو استعباد روحینڭ قانلرمزغه قدر سڭشکان ایدیکین اقرار ایتمی حالمز یوقدر.

موندن صوڭ—یعنی خلقمز ایسکی معیشتنڭ حاضرگی زمانغه کامل یاراقسز ایدوکینی آز بولسەده آڭلی باشلاغاچ، طبیعی، ایڭ اوّل طارتشرغه تیوش بولوب کیلگان نرسەده، بزنی بتونلەی یاڭا طورمشقه استعدادسز یاصی طورغان استعباد روحی‌در.

بو روحنی اوّل مکتبلرمزدن، آندن صوڭ عائله معیشتیندن، آندن صوڭ عمومی معیشتمزدن قوارغه تیوشدر.

مونه شوکار کوره‌ده مکتب مدرسه بحثلری قوزغاتولغانده ایڭ اوّل شوشی طرفدن باشلانورغه لازمدر.

«معلملر جیولشی وبیوروسی»

صوڭغی کونلرده غزتەلرده «معلملر جیولشی» حقنده مقالەلر کورینه باشلادی. هر قایوسی: «معلملر جیولشی بولسه ایدی» دیلر. بیك توغری، معلملر جیولشی بولسه ایدی، وآلار پراغراممالر ترتیب ایتسەلر ایدی، گوزەل بولور ایدی. لکن نەچاره. بزنڭ اشلرگه فرشته قاناتون قصدرماغانغەمی، بلطر بولسه بو یل یوق، جانی جه..گه کیتکان. آنڭده سببی باشقەلرغه سویلەگانده: ریاکسیه قوتلی اولوب قچتقان یرنی قاشورغه قول صوزدرماوی-ایرك بیرماوی دیەلسەده اوز آراسویلەشکانده توغریسن ایتوب آچیقغنه ایتدروب برنچی یارایلقنی وایکنچیده کشی یوقلغی یاخود بولوبده آندی‌واق اشلرگه(!؟!) کیلماولری، دیبورگه مجبوربولامز.

بلکه بو سوزگه مقاله یازوچیلر آچیغلانورلر: «بزده بایلرده بار «بیورو» کیرك دیوچی ادیبلر وآنی تصدیق ایتوب یازوچی مدرسلرمزده بار» دیبورلر. آلارغه مین: شول فرض قیلغان بایلردن ویازغان مقالەلرینڭ «چورناویلرون» صاتارغه قوشامنده بایلرینڭ بارمق صانندن آرتماون واوزینڭده کاغز قاراسندن باشقەغه یاراماون خاطرندن چغارماسقه اوتنەمن. آنڭ اوستنەده اوتکان معلملر جیولشلرینڭ نه طریقه اوترینه وشول جیولشلارغه شولوق ذات مبارکلرنڭ تشریف بیورماغانلقلرنی، نیقدر اویالورغه تیوش ایدکنی علاوه ایتامن.

موڭا قدر معلملرنڭ ایکی جیولشلری بولدی: برنچیسنده معلملر روسیه مسلمانلرینه اصول تعلیم فکری کرگان وقتدن باشلاب بو کونگه قدر جیغان ابتدائی مکتب حقندەغی تجربەلرنی اویوشدرب

پراغراما وقانون یاصادیلر. ایکنچیسنده (اوتکان مایده) اشلارگه اش کوب بولسه‌ده مادی ومعنوی ماتیریال یوقلغی ضرر ایتدی. آلایده ابتدائی مکتب پراغراماسنی تکمیل ایتوب رشدیگه‌ده بر آز فن، وبعض ترك کتابلرینك اسملرینی یازوب قالدردیلر.

(رشدی پراغراماسی صوگندن بر آز تکمیل اینولگاچ باصدررغه یارارلق بولدی یوقسه بتونلای «آق» ایلان یازلوب قالغان ایدی) «املا وتیل مسئله‌سی» «بیورو» فکرلری نیشلادی؟ بولار حقنده مذاکره ایدولدیمو؟» دیورسز. البته بولدی: املا وتیل کامیسیه‌سینده مونه دیگان دورت کشی صایلاب، دورتیسن بش طرفقه تارتشدرلدی، بیورو ایچونده یخشوق قوقلر اوچریلوب تیوشنچه اعضالر صایلاندی، وآنك دوامی ایچون آقچه‌ده جیولدی (آلتی صوم (!؟!) لکن همانده مایسز بولغانلقدن بوتقانك توبی کویدی، اش چقمادی. چغوونده کوتارگه یارامی: غزیته صحیفه‌لرنده قچقرو یگل بولسه‌ده «بیورو»نی آلوب باروشاقطیغنه اشاکلی کشیلرگه وهیچ بولماسه بر وظیفه‌لی سیکریتار قالدروغه وآکاده معیشتن تأمین قیلور ایچون حقیقی آلتی روبله یانینه خیالی واردات‌لرنی وجودکه چغاروب قوشوغه کرك بولغانلقدن بیك بیگل توگلدر. شونك ایچون معلملر بیورو وسیله‌ده باشقه اشلرمز کبك ضیالیلرنك خیال عالمندن چغوب حقیقة واش عالمنه کرولرینه قدر توقتالوب طورووی ظن ایتوله.

بویلده معلملر جیولشی بولوب‌ده امید ایدلگان فائده‌لرنی توغدرووی شبهه‌لیدر. مینمچه مسئله‌نك ایك زوربسی وغایة‌ده اهمیتلی‌سی، وبتون تعلیم بابنده اشلرنی توقتاتوب تورغانی دارالمعلمین والمعلماتدر. مونه شول دارالمعلمین والمعلماتلر وجودکه کیلوب آماده چالمه چاپان، پالتو، فوراژکاسینه قارامایینچه بار قدر مقتدر ذاتلرمزدن اصول تعلیم کورساتدروب معلملر جیتوشدرمه‌سك اشلر همان خیال عالمنده قالور وشولوق رشدی پراغرامالرنیده توگالاوچیلر طابلماس واوقتوچیلریده کوکدن توشماس، مونه مینم یاتقانده، تورغانده ویورگانده صاتاشقانم شول دارالمعلمین والمعلماتدر.

ضیالیلر، بایلر وفکرلی مدرسلر! تاغن بره‌ر مرتبه طبرچنوب قاراگز! یوقسه اشلر بیك ناچار وبیك آیانچ.

ك. بكر

اوقورغه صوصاب توروچیلر

بزنك تاتار شاکردلرینك، مونندن دورت، بش یل ئلکده بولغان حاللری ایله حاضرگی حاللرینی چاغشدروب قاراسه، ایکی آراده بیك زور آیرمالق وبیك ئلوغ بر تفاوت گوریله‌چکدر.

مونندن دورت، بش یللر ئلکده، تاتار شاکردلری هرقایوسی دیورلك خیال عالمنده یاشاب، هیچ بر قایغو، حسرتسز راحت، راحت عمر کیچره‌لر ایدی. بوعالمده بونلر اوچون هر نرسه حاضر، بونلرنك هر بیرلری مکمل اولوب، هیچ نیگه احتیاجلری یوق ایدی. جسمانی تربیه‌لری اوچونده، ملا بولو نیتی ایله، عوام کوزندن قاچوب یاتورغه بر بنا بولسه، قورصاق تولوب تاماق طویسه، باشقه نرسه کیره‌ك توگل ایدی. روحلرینی تربیه‌لر وکوگللرینی شادلاندیرو اوچونده، اوزلرینك یورغان آستی فرضلری کافی وینه‌چك، باشقه‌چه روحنی اوسدیره تورغان نرسه‌لرگه احتیاج توشمی ایدی. کیلك بولغان خیال عالمی بونلرغه هر نرسه‌نی بیره وهر بر مقصدلرینه زحمتسز ومشقتسز گنه، بر یورغان آستینه یابلوب یاتو ایله ایرشدروب قویه ایدی.

لکن شولای ایتوب راحت، راحت کنه عمر سورگانده ئلله قایدانغنه حقیقت قیاشی طوغوب، انقلاب دورلری باشلانوب کیتدی. هر نی قدر

بزنڭ باشده تاتار شاکردلری بو حقیقت قیاشینی کورماسکه طروشوب، همانده، شول تاتلی خیال عالمندن آیرلمازغه تیلاسه‌لرده، هر نرسه‌نی بر حالندن ایکنچی حالنکه آوشدرو، طبیعتندن بولغان انقلاب دوری، بولارنی ده خیال عالمندن آقرن، آقرن حقیقت عالمنه یاقینلاشدیره باشلادی. وبو صوڭغی یللرده تماما یاقینلاشدردی.

آچ کوینچه یوقلارغه یاتوب، توشنده تورلی نعمتلر آشاب، تورلی اچملکلر اچوب، کیف صفا قوروب یاتقانده‌غنه اویغانوب کیتوب، بتون کوز آلدنده بولغان نرسه‌لری بردن اوچوب کیتکان کشی کبك، بزنڭ تاتار شاکردلرینکده حقیقت دیه گمان ایتوب لذتلنوب یاتقان نرسه‌لری حقیقت عالمینه چغوب آیاق باصولری ایله بارده بردن اوچوب کیتدی. تگی آچ کوینچه یوقودن اویغانغان آدمنڭ، توشنده کورگان تاتلی طعاملر ایله اویغانغاچده لذتلنمکچی بولوب، کوزلرینی یوموب یاتوب تورغانی کبك، بزنڭ تاتار شاکردلریده حقیقت عالمنه چققاچده همانده شول یورغان آستی فرضی ایله‌گنه روحلرینی تربیه‌لمکچی بولسه‌لرده فائده بیرمدی. آچ قارننی تویدرور اوچون توشده کورگان طعاملرغنه کفایت ایتمای، حقیقی طعامغه احتیاج توشکان کبك بزنڭ تاتار شاکردلرینڭ آچ روحلرینی قناعتلندیرر اوچونده خیال ووهملردن عبارة بولغان نرسه‌لرگنه یتمای حقیقت، علم، معرفت دیگان نرسه‌لرگه احتیاج توشه باشلادی.

مونده حاضر مکتبلرچه تاتار طلبه‌لری روحلرینی تربیه ایته‌چك نرسه‌لردن عاجز قالوب، صوصاب یاتالر؛ اویالری توزدیرلغان قوش بالالری کبك قایده قونارغه وقایده باصارغه بلمی یوریلر. کروب اوقورغه مکتب، مدرسه یوق؛ بولغانلرنده همانده شول اوهام، خیالاتدن بحث ایدلوب، روحقه موافق تربیه یوق؛ روس مکتبلرینه کروب اوقورغه یاشلری اوتکان، خصوصی اوقورغه آقچه یوق نی قیلورغه هیچ بلمیلر. بوبیچاره‌لر بریردن بر آز علم ایسی کیلسه شونده آتلورغه حاضر تورالر، مونه حاضر بزنڭ سمبرده دار المعلمین آچلو خبری تارالو ایله هرطرفدن خط وعریضه‌لر یاغدیریله باشلادی. مڭ، ایکی مڭ چاقرمده بولغان شهر وقریه‌لردن مکتوبلر کیله باشلادی، بتون سمبر پوچطه خانه‌سی خط وعریضه‌لر ایله تولدرلدی. یازغان کشیلرنڭ عددی ایکی یوزدن اوتوب کیتدی. بو بیچاره‌لر هر قایوسی حالندن شکایت ایته؛ اوقورغه کامل اخلاصی اولوبده اورون یوقلقدن زارلانه؛ شونده کیلوب آزغنه بولسه‌ده روحمه موافق تربیه آلا آلمامی دیه امیدلنه. بوبیچاره‌لر ایکی آی اوچون آچلغان بر مکتبده کوبمو معلومات آلا آلاچقلر؟ البته جزئی بر نرسه‌گنه اولاچق. لکن قزو کونده صوصاغان یولچیغه آط ازینه جیولغان صوده ئله نیدن آرتق، جنت نعمتلرندن قدرلی بولغان کبك، بولارده غایت صوصاغانلقلرندن، مونده ویریله‌چك معلوماتنڭ نه قدر جزئی بر نرسه‌دن عبارت اوله‌چغینی بله تورروب شول قدر آتیلالر.

بولر بزگه معلوم اولغانلری وسمبرگه مکتوب یوللاغانلریغنه ئلی؛ اما فی الحقیقه بویله آدملر حاضر یوزلر ایله‌گنه توگل مڭلر ایله صانالورلق کوبدر.

بونلرنڭ جای اورطه‌سنده، بتون باشقه ملت شاگردلری تعطیلگه تارالوب راحت، صفا ایچنده حضورلانوب یورگان وقتده بو قدر یراق یرلردن کیلوب اوقورغه تیلاولرندن بولارنڭ نی درجه علمگه صوصاغانلقلری ونی درجه اوقورغه اخلاصلری بارلغی آچق آڭلاشلمقده‌در.

لکن تأسفکه بزم سمبرده آچیله‌چق دار المعلمین‌گه‌ده ۳۰ دن آرتق شاکرد قبول ایتولمی بو بیچاره‌لر تاغی سرگردان بولوب آچ قالالر؛ ملت بولارنڭ

حالینه اهمیت بیرمی ؛ حتی مرکزمز بولغان وهلم چشمه‌مز بولورغه تیوشلی بولغان قزانمزده بولارنڭ حالینه اعتبار ایله قارامی ؛ بلکه بولارنی بر آداشقان آدملرگه صاناب بولارغه بر توبان کوز ایله‌گنه قاری؛ نیچه نیچه یللردن بیرلی «مکتب کیره‌ك، مدرسه کیره‌ك» دیه‌ قچقروبده‌قرق ایللی شاگرد تربیه ایده‌رلك‌کنه بولسه‌ده آدمگه روح بیره تورغان، برمکتب بولسون آچه آلمی گازیته‌لرینڭ هرنومره‌لری صایون «دارالمعلمین کیره‌ك» دیه عالمگه قچقروبده یکرمی اوتوزمعلمگه یخشی صورتده ترتیب کورسنوب چغاررلق بر «دارالمعلمین» وجودکه کیتره آلمی، همانده شول اوقورغه صوصاب، آه واه ایتوب یوری تورغان، ملتنڭ آرصلانلری بولاچق آدملردن کلوب آلارنی تکفیر ایتوب یاتودن بوشی آلمی. اوبات ملتکه! اوبات قزانلیلره.

ش. آه‌رف

«یاشلرگه بولاك» (هدیه)

اوتکان ادبیات کیچه‌سنده «تانسا» لر باشلانغاچ بعض بیوچیلرنڭ عادتدن آرتق کیلشسز قیلانشلرینی کورب ایچم پوشا وکوڭلم اوینی باشلاغاچ، آرتقی بولمه‌لرنڭ برسینه چغوب «بالطاسی صوغه توشکان کشی» کبك یاڭاغیمه تایانوب اوطردمده ثلله‌نیندی تیران فکرلرگه چومدم.

بولایده ماتور توگل، آنڭ اوستینه‌ده کیچ‌نڭ یاریمی اوتکان، کوبدن یوقلارغه وقت یتکانلکدن کوزلروم قصلوب تمام برقیافتسز حالةکه کیلگان ایدم.

مینم بولای قایغروم ومنهم برصورتده اوطروم بتونلایوك بوش قالمی میندن یراق توگل زور اوستال یاننده اوطرغان بر «یاش» نڭ جراحتی قلبنه قدر تأثیر ایدوب یاننده‌غی ایبداشینه خطابا توبانده‌گی ره‌وشچه سوز باشلارغه مجبور ایتدی.

(یاشلر آراسنده بیك سیراك اوچری تورغان برمحاکمه اولدقندن واوزمنکده قچنقان یریمه تیدده کندن «الاصلاح» قه یازوب «یاشلر محاکمه» سنی یاشلرگه «بوله‌ك» ایتماکچی اولدم.)

یالان باشلیسی- مونه ایبداش بزنڭ فکرلرنڭ میدانغه چغووینه واشلرنگده آلغه کیتوینه بر متعصب ملاگه قاراغانده بو یکت‌نڭ (مینی کورساتوب) بولای اوطروی ثلله‌نیقدر ماتور.

کله‌پوشلیسی - کم‌نڭ ! آزراققنه «اُیی» در شول. یاش وقتده بولغالی ایندی اول.

— یوق ایبداش، سین اول سوزنی میکا ایتمه! تاتار بولمی، بولمی بلان آرتقه قالغان کبك بزده «یاش چاغنده آندیغنه بوله ایندی» کبی معناسز سوزلر ایلان آلدانوب اوزبزنی اوزبز اشدن چغارورغه واوزبزدن بتون خلقنی نفرتلندروب یاڭاغنه باش کوتاروب کیلگان بر اوچقنه «اینتیللیگینتسیه» نیده کوزدن توشرورگه حاضرلنه بزمنی ایندی؟

— سین ایبداش بیگراك واق طوریسڭ. یاش چاغنده بیك آرتق صوفی بولسه قارتایغاچ بوزوق بوله‌دیلر بیت...

— (آشغوب) : آنی قایسی اُبی‌لڭ ایتدی ؟

— (صالقنغنه) : مین اُبی مه‌بی‌یکنی بلمیم ، مین آنی یوز تورلی مثال ایلان اثبات ایتامن: سین اوزڭده مدرسه‌ده طورمادڭ توگل بیت! کورگاندرسڭ بعض شاکردلر یاش وقتده بیك صوفی بیك تقوی بولغان بولوب حضرتکه قول بیروب، مرید اولوب یوریلرده آخرنده خلفه یاقاضی اولوب بره‌ر «چین» غه منسه‌لر یاخود مدرسه‌دن چغوب ایرکنله‌سه‌لر آناردن بوزوق کشی بولمی.

— ها، هاڭ بیك زور مثال تابدوڭ!..

— (آشغوب وکاوه‌سره‌ب): نیك زور بولماسون! اچنڭ اوزون بویلی ویارساڭ ایکی کشی بولوراق بووانلریده بار: مونـه اشانماساڭ . . . خلفه‌نی قاره!..

— (سوزن بولب): مین اول چروك مدرسه‌ده‌گی ایسروك خلفه‌لرگنی منـاره اوزونلغی بولسه‌لرده زور دیوب ایته‌سم کیلمی؛ مین اول تاتار مدرسه‌لرنده اخلاق وتربیه‌سز اوسکان وآندن چغوبڭ خلفه‌می، شاکردمی تیله‌سه کم بولسون — بوزیلولرینه ایسم کیدمی، فقط معنوی، روحانی تربیه کورمگانلکدن یاش وقتنڭ غایة قصنقی تورب کینه‌تدن ایرکـکه چقغاچ به‌یدن اچقنغان . . . کبك آلدینه نی اوچراسه شـونی قاووب یرولرینه خارق‌العادة دیوبده قارامیم: اول عادة بولب کیتکان. مینم آبدراغانم: فقـط شوشـی اوز آرابزده کورنگان مدرسه‌نڭ نچارلغن سیزوب چغوب برآز فن تحصیل قیلب «ضیالی» اسمنی آلغان وحقیقةده برآز یاشلردر: شول یاشلر آراسینـه مدنیة اورنینه مودالر وخلق کوزینه قورقنچلی کورسته تورغان مونه شولای (مینی کورساتوب) اوطرولر وحقیقةده فناء اشلرنڭ عارض بولوُیدر.

— نیك جائز توگل؟ بویکت اولـگی قسمدن بولور: مدرسه‌دن چغوب حرلـکنی کوته‌ره آلمی تورغان برشاکرد یا خلفه‌در.

— بولسه بولور عجب ئوگل، لـکن مین آنی روسچه اوقغان برآز معلوماتلی یکت دیب اویلیم شوڭا کوره اوپکاله‌مکچی بولام. برکون «لیۋچاتکین» لیکسیه‌سنده اونیۋیرسیتیت‌ده‌ده کورگان ایدم. یاشلر آراسنده‌ده قاتناشی بار برآز فکریڭ یوری تورغان بولورغه کیرك دیب بلـه‌م.

دروستمن ایتکانده مینم آنڭ حقنڭ سوز قورغاتووم بیك اورنلی‌ده توگل، نیك: «اینتللیگینتسیه» اسمی آلغان یاشلر آراسنڭ باش کورساته باشلاغان فنالی اشلرگه أچم پوشقاندن ویورا کم‌یانغاندن آبدراب باشلاغان سوز ایدی. واقعاده قایغرماسلق توگل بیت: تاتار مدرسه‌سن نچاردیب چغوب برآز فنلر تحصیل قیلوب «ضیالی» اسمی کوتاروب، قاطرغالی یاقه‌لر بله‌ن موینکنی «آتاقاز» موینی کبك کوتارتب بتون اخلاقدن کولـگان بولوب بر اشڭ اشله‌می سفاهت، اوین کولـکی عالمنده عمرگنی اوزغاروب یورو، خلقنڭ ترقینه مانع وغایه‌ده فنا بریولغه یوز توتودر.

برآچیغراق فکرلی کشیگه: «بالاڭزنڭ عه‌رن بوشقه اوتکارماسکه کیرك ایدی روس مکتبلرینه یروب فن اوقتورغه هنر وصناعتکه اوگراتورگه دیساڭ، حاضر بارماغن صانارغه فـلان وفلانلـر نیشلادی؟... قایه خدمتلری؟ مونه مین فلان‌دیب ایشتدم ئلی ....» دیوب یورگنی قزارته، آغزگنی طرمالی‌ده قویا. شونڭ ایچون بوزوق یاشلرنڭ برسون خلـق ایچون بوز «ایشمی» دن ضررلی تابامن...

شول آراده میـن اورنمدن تورب یانلرینه باروب اوزمنگده شولار شیکللوك بعـض یاشلرنڭ معارف اورنینه «مودا» «اخلاق» اورنینه بوزوقلق و «هنر» اورنینه‌ده اشسزلك تحصیـل ایتولرینه برنچی کویوندرچی ایکانمنی وبولای ایسروك کشی کبك سرگردان بولب اوطروومده شول جان دوستلرمنڭ خطـا یولغه کیتولری ایچون مدنیت آطلاب انانیت وهلاکتکه یوز توتولرینه قایغرغانمنی بلدروب میڭا ایتکان سوزلرینی یخشی محاکمه‌لری حقینه بر توگل ملڭ مرتبه کیچکانمنی بیان ایتدم. زالغه چقدوق.

«قازاف»

معلملر اسیز دینه عائد.

وقت جریده‌سینڭ اوتکان نومیرلرینڭ برنده معلم عصمت افندی، معلملر اسیزدی حقنده یازارق بو سنه اسیزد یاصاونڭ لزومنی بیان ایته‌در.

فقط کیره‌ك، کیره‌ك دیه جریده‌ده یازو ایله اش بتمی. بو کبی بیوك براشنی وجودکه چیقارو، هرقایوسی، درس ایله مشغول اولان معلملر طاقتندن خارج، بیوك اجتهادلره وآرتندن یروگه توقف ایده‌در.

١٩٠٧ سنه‌ده‌گی اسیزد، شول سنه‌ده کوزدانوك بر اسیزد یاصارغه قرار بیروب، آرتندن یرو وظیفه‌سنی، دائمی اولماق اوزره صایلانیلمش «بیوروغه» طابشرمش ایدی. «بیورو» طرشوب بولدرا آلمادیمی طرشمادیمی؟ کوز کونی اسیزد بولمادی.

بکا قالورسه مفروض اسیزدنی بولدرو وظیفه‌سیده شول دائمی «بیورو» اوستنده اولوب، بونڭ آرتندن شول «بیورو» اجتهاد صرف ایدارگه تیوشلیدر. «بیورو» بوکوندن اسیزدنڭ تدارکاتنده بولنوب، اگر اسیزد یاصاو ممکن اوله‌چق اولسه، رسمی صورتده اسیزدنڭ اورونی ووقتنی معلملره اعلان ایتمالیدر.

معلم ابراهیم بیکقولف.

« آلای کیراکمی »

ایشب، آو اوردیرب، الله بیندن
یالان، قورصاق اوچون قورماق کرکمی!

یازب اعلان جییوب شاکردنی بیك کوب
صارق آزبارینه یاپمق کیره‌کمی!

اوزی هیچ نرسه‌دن حظسز معلم
قویوب تیك سفسطه‌صاتمق کیره‌کمی!

قرق آرشین کوادراتنی هواده
یکرمی بش شاکرد توتمق کیره‌کمی!

درس تقریر ایدوب جنلر تلنچه
چقارمای یوزنی صارغایتماق کیره‌کمی!

کچکلرگه « قاره‌باش، » زورغه منطق،
اوقتوب عمرین اوزدرمق کیره‌کمی!

بتون شاکرد حقندن قورصاغن زور
صاناوچی، خلفه‌لر قویمق، کیره‌کمی!

بزاولارغه مدیر بولماس آغاینی
شاکردلرگه مدیر ایتمك کیره‌کمی؛

معلم اولمغه استحقاقڭ یوق!
جهالتڭنی ستر ایتمك کیره‌کمی!

معلمگه باشین ایگاننی تارتب.
توری ایتوچی‌نی قصماق کیره‌کمی!

باشی تاقرلری معصوم صانابده
ساچی واردن عیب تابمق کیره‌کمی!

کیوب پالته ساچی یتکان شاکردنی
توتوب مدرسه‌دن قومق کیره‌کمی!

فکرلیرك شاکردنی چیتکه سلداب
شونڭدك سؤ قصد قیلمق کیره‌کمی!

قزیغوب قالته‌سین قالقنسه بر بای
طبیعت حکمینی بورمق کیره‌کمی!

زکاة بیرگان اوچون شول بای موژیقنی
مدیر مدرسه ایتمك کیره‌کمی!

ویرر الله اوچون ویرسه یالنمه!
همان شاکرده‌که باش ایتمك کیره‌کمی!

الف با بلمگان بورژوی آغایدن!
درس، فن، تعیین ایتدرمك کیره‌کمی!

براو شوندی آچی سوز ایتسه سزگه
آنی دشمان کورب سوکمك کیره‌کمی!

نادان بایلارچه اشلانگان درسکه
شاگردلر هیچ رضا بولمق کیره‌کمی!

تاوش طنسز گویا جانسز یاتودن
خدایم صاقلاسون اول هیچ کیره‌کمی!

توریق حقنی صوریق برگه قوشیلیق
همان بیت اویقوده یاتمق کیره‌کمی!

ئەدبدن بر یاپراق.

بوگەچەگی، بر ماتور توشکنەدە کورستمگان طنوچسز یوقودن تورغاچ قزاروب چقغان قویاشنڭ نورینی قارشی آلورغە آولنڭ یانندە بولغان بیوك تاونڭ باشینە مندم. مین تاوغە منوگە قویاش اوزینڭ نورن تاراتوب چغوب کیلە. یاڭاغنە چچەك آتقان قراقنڭ یاشل یاپراقلر ایلە اورتلگان بر تبینە قونوب بر بالا قوش موڭلانە موڭلانە سایری شونی کورگاچ مینم ایکی کوزم یاش بلە طولدی.

آه! نیگە مینم آنام یوق؟..

صابا جیللری بلە تیربەلگان طنوچ اویادە دنیاغە چقغان بو قوشچقنڭ آناسی باردە مینم آنام یوق بو دنیادە مینم هیچ نرسەم یوق حتی بیشوگمگنەدە یوق، مینم نی نرسەم بولسون صوڭ، آنام مینی آول کلیسەسینڭ ایشوگی توبینە تاشلاب کیتکان!...

آتامدن آنامدن آیرلغانمن، آلارنڭ ایرکەلەب سویولری نیچوك ایکانندە بلمیم. محلەنڭ بالالری میڭا توغانم دیبدە ایتمیلر. مین آلارنڭ اویونلرینەدە قاتناشالمیم.

بو تاونڭ ایتاگندەگی کچکنە اویدە تورغان کشیلر ثلله نیگەدە مینی اویلرینە کرتوب سویەمسلر

آلارنڭ اوز بالالرن اوبوب سویگانلرن کورسام میڭا شولدە بر قوانچ بولور ایدی!.،

نیشلیم؟ یغلی یغلی ینەدن شول کلیسەنڭ ایشوگینە قایتام شول، شوندن باشقە مینم ایچون آچق ایشوك بولمغاچ قایدە باریم صوڭ؟ دنیادە اڭ اوّل آوزمنی آچوب اوستندە یغلی باشلادغم تاشنڭ اوستینە توغری قاراب طوررمن وشول تاشنڭ اوستینە مینی قویغاچ آنامنڭ ایکی کوزندن مولدرەب یاشلری آغا آغا یانمدن بورلوب کیتکاندر دیب کوڭلمە کیتوررمن،...

آندن قبرلر اوستینە باررمن، بارغان بلە آندن میڭا نی فائدە؟ بو یرنڭ اوستندە مینم ایچون آتا آنا بولمغان کبك قبرلر توبندەگی لحدلردە یاتقان سویاکلر آراسندەدە مینم آتام بلە آنامنڭ سویاکلری یوق شول!..

آه! ١٤ یازنی یغلاب اوزاتدم، یاز صاین موڭلانب آنام کیلگاننی کوتدم همیشە کوتەم ئەلی.

نیگە کیلمیسن صوڭ؟ انکایم! بغرم! مین سنی اوزڭ مینی قویوب کیتکان تاشنڭ اوستینە اوطروب کوتامین کیل ایندی انکایم؟ کیل کیل؟

خاتون قز عالمی

آولدن طاوشقه قوشیلو

محترم «الاصلاح» نڭ نومیری صاین (خاتون قز عالمندە) گی مترقی خانملرنڭ آچقدن آچق یازدقلری اوتکن فکرلرینی کوروب غایتدە تفکر ایتسەمدە، اوزمزنڭ هیچ نرسە آڭلامی تاوشسز طنسز پوچماقدە پوصب یاطوومزغە نە دیەچگمنی بلمایب حیرتدە قالدم.

تاغندە ٢٠ نچی نومیرندە آولدن طاوش اسملی بر مقالە یازلب، بوسی بیگرەکدە بزنڭ آولدەغیلر توغرسندە بولغانلقدن، میندە شول شکایتلرگە قوشلماقچی بولدم. سوزلرڭز درست، شکایتڭز حقلی عموما آوللردەغی حاللرمز همەسی برتوسلی هیچ بر اوزگاردکی وبر تامچی قدردە ترقی ایتدکمز یوق. نیچوك ترقی ایدرگە، ترقی دیگان سوزنڭ نی ایکانینی بلگانمز یوق. ایندی باشقە نی قالدی. اگردە (ف.) خانم شیکللی شهر قزلری آوللرمزغە کیلب، بزنڭ ناچار طورمشلرمزنی قایغرتوب، حاللرمزنی یاخشیلاتورغە طرشب گازیتەلرگە یازماسالار، مع التأسف شکایتلر یازو توگل حقمزدە یازلغان فائدەلی سوزلرنی دە اوقرغە قولمزدن کیلەچك توگلدر.

بزنڭ حالمزگە ونی روشچە عمر اوزدرومزغە کیلسەك، بزگە هر یاقدن بختسزلك ایشکلری

آچلغان، هرنرسه‌دن امیدلرمزنی کیسکان قولمزدن نادانلقدن باشقه برنرسه‌ده کیلمی. اوزمزنی اونطوب کشینی تهکشرودن وتلمز غیبتدن باشقه بر سوزده سویلی آلمی طورغان برتورلی قزغانچ مخلوقلرمز. بو یمانلقلردن اوزمز بیك طوبساقده ایندی نیشلیك؟ طرفمزده اجل داروینه برسوز آکلی طورغان اوستاذبیکه وباشقه برخاتون قزنلڭ بولماوی، بزنلڭ برآز کشی ره‌تینه کره آلوومزغه برنچی مانعدر. استاذ بیکه‌لر گازیت ورومان شیکللی نرسه‌لرنی اوقمیلار حتی قای یرندن باشلاب اوقورغه‌ده بلمیلر، اگرقوللرینه گازیت آلسه‌لر، «بو دیگان گزیتنلڭ دیگان بهاسی دیگان» شول روشچه سوز صاین دیگان سوزنی قاطشدرب، بر باغاناسن یارطی ساعت اوقمقده‌لردر.

بزنلڭ بای خاتونلارمزده نادانقلده موژیك خاتونلاری بله برطوغان بولسه‌لرده، تکبرلر واوزلرندن هیبتنی طابمیلر! علم وترقی یولینه برتین اعانت ایده‌چکلری شبه‌لیدر! کاشکی بو بای خاتونلارندن، واستاذ بیکه‌لردن یوزگه‌برسیگنه بولسه‌ده برآز ترقی واصلاح فکرنده بولسه‌لرچی! هیهات بونلارغه! استاذ بیکه‌لر مجلسلرده موژیك خاتونلارینه اصول جدیده‌ده کوب آفتلر بارلغینی سویلی وقلاقلرینه یخشی سکدره‌کده‌لردر. بولاردن کورمکچی قارچقلر بیگره‌ك اوزدرب یبرب اوزلری برنرسه بلمگانلری حالده، گازیتلر همه‌سی یالغان، آلارغه اشانرغه یارامی، آنی قلله نیندی دعالر بله یازغانلر ٣ = ٤ نومیرن ره‌تدن اوقوب چقغان کشی آنی اوقمی طورا آلمی ایکان دیلر. بو سوزلرگه بیچاره نادان خاتونلار چن کوکللرندن اشانالر. بولار — ترتیب بله اوقو، دیگان سوزنلڭ اسمنده ایشتمگانلکلرندن، بونرسه‌لرنی عمرلرنده برصورایاچاق توگللر! بومیسکینه‌لرنلڭ بارتله‌گان نرسه‌لری قزلرینلڭ شاولاطب محمدیه اوقغانون ایشتو! قزلری قیوراقده بولوب به‌یره‌م وجمعه کونلرده آبزتای بله برگه‌لب کیله‌ب یبرسه‌لر خاتونلارنلڭ ایسلری کینه، هر قایوسی قزلرینلڭ بودرجه‌گه جیتوون اویلی، لکن بو بیك بختلی قزلرغه‌غنه میسر بوله ایمش! آول خاتونلاری محمدیه‌گه شول‌قدر اخلاص قویغانلر، آولده ایکی استاذ بیکه بولوب برسی محمدیه‌سویله‌سه همه‌سی شوکار کیتوب بته‌لر، تگسی سویله‌مه‌سه آکار بر ایکی خاتوندن آری کیلمی، بوعادتکه استاذ بیکه‌لرده بیك یخشی تشنگانلر، اوز آرالارنده‌ده منه محمدیه سویله‌ب فلان‌قدر خاتوننی یغلاتدم دیب ماقطانوب یاتمقده‌لردر. اوزلرینه قالسه زور مرتبه، فلان قدر قزغه یازو تانتدم دیسه‌لر ایچماسه اورنلیده بولر ایدی لکن بو خاطرگه کوب کیلمی.

باشقه‌لر راحتلانب اوقب امتحانلرگه حاضرلانب یاتقانده، ایندی کوب آوللرده‌غی قزلر سبقغه یورودن طوقطاب بتکانلر، سبقنی کوب ایتوب قارلر یاومیچی، رمضانلر اوتب بتمیچی اوقومیلر! مارت جیتب برآز طامچیلر طامه باشلاسه سبق اوینه ازده صالمیلر، آولده ٣—٤ یاشلك قزلرغه قدر سبقغه یورگان بولب، میلری بوزلب، ذهنلری طارالوب بته. اگرده آنالارینه نیك اولقدر یاشلی یورته‌سڭ دیساڭ، بزآنی اوقوسون دیب‌یورتمیبز ازره‌ك کشی سبقی بولسه‌ده قولاغینه کرسن طاوشی طغلسن دیبکنه یورته‌مز دیلر.

بولارنلڭ اصول تعلیمگه بوقدر ناچار کوز بله قاراولری‌هوش کیدرلکدر. ملت خادمه‌سی بولغان استاذ بیکه‌لر برله‌شب، قوللرندن کیلگان قدر برآز ترتیبکه صالوب کیره‌کلیره‌ك کتابلرنی اوقتسه‌لر بیك یاخشی بولور ایدیده بوقایده صوڭ؟ بو قدر مهم زمانده بزگه تیك یاطو اویات بولسه‌ده، نی اشلمك کیره‌ك بو حالمزگه، بو نادانلقلرمزغه نیندی چاره‌لر طابیق! بزنی قزغانب بو جبر

ومشقنلرمزدن قوتلورغه کملر یاردم أیته‌چك ؟!!! وقاچان کشی صانینه کره آلاچقمز! بو احتماللر بزگه بیك یراق توسلی کورنه، خلق ایسه اوزلرینه سوز آکلاطرغه وفائده‌لری اوچون طرشوب یورگان کشیلردن یاطسنوب وآلارنی چن دشمان توتمقده‌لردر!.

بوشکایتلر آراسینه قصطرب یازارغه، کوکلنی بر آز یواطرغه، برسوینچلی خبرنی نی قدر ازله‌سه‌مده، کوزدن یاشلرنی طوقتاتورلق بر کوکللی خبر تابمادم. آه بودنیاده بزنك کوزلرمزگه علم ومعرفت وترقی قویاشلری کورنه‌چکمی؟ یوقسه شوشی انقراض چوقرینه باطب، هلاك بولب، کوزدن یوغالوب کیته‌چکمزمی؟

کوکماره تیره‌سی زینب ع.

* * *

مدرسه خبرلری

٢٥ نچی نومردن مابعد

٣ «پچاق» آولی ١٤٠ یورت چاماسنده بولب، برمسجد بر کچکنه‌گنه ٧ـ آرشین طاقطه اویالدیلی، ته‌ره‌زلری بیك کچکنه ۋچی قاراڭغی مکتبی بار. اچنده اوقوچی آلایده کوب توگل. ملاسی صاطش مدرسه‌سندن چغوب فکری وسوزی ترقی طرفداری بولوب کورنمکده‌در. معلمی تمام‌اش چغاررلق بولماسه‌ده، وظیفه‌حقینه نسبتا اورننده توررلقدر.

٤ «اولـگی» ملك دوشقه یاقن آول بولوب آتالی اوغللی ٢ ملاسی بار آولغه نسبتا مسجدلری کچکنه بولسه‌ده، حاضرگه یاراب طوررلقدر. بویی ١٢ ایکی ٨ـ آرشین یاغشیغنه مکتبلری بار. معلمی مرتبه‌سنده یارارلق. اوزغان یل یاش ملاسی اصول صوتیه بله خدمت کورسه‌تیم دیب طوتنسه‌ده، اطرافده معارفکه دشمانلر طرفندن فتنه‌لر قوزغالوب، حتی ملانی قوو مرتبه‌سینه کیلمشلر ایدی. شونلقدن بیله بویـل مکتبده بیك اکرن، طننی آز چغارب ماطـاشالر «واوصووامیم الیفسما-وما» آراسینده اصول صوتیه آز کرتماکده‌درلر، باشقه آولغه باروچیلرنی بالاغزغه اسم قوشام دیب قورقوتمقده‌لردر.

٥ «قامشلی» زور آول بولب، مسجدلری یاننده ٢ـ٣ یل قزان اوتامیشف اسمعیل طرفندن صالنمش یاغشی مکتبی بولسه‌ده، قدیمچه اوقولو شرط ایدلوگه بناءً معلمی جانلی باغنه دیب‌ئه‌یترگه یاری. باقرغان، یوسف، آخرزمان کتابلری طوپطولودر. ۋی آزاب بله اوقوتوین کورساتز ٢٠ پوطبوکنی قلنچاق اوستراب باروکوکدر. معلمی کورکام یازوغه وتجویدگه ایره‌تلگانده بلکم کوزگه کورنورلك بولور ایدی. ایشمی ایشان بله عارف اوتامیشف کیلوب قاراسه‌لر آلارده راضی بولرلق توگل ۋی بختسز آول وبالالر!

٦ «بولچیرمه» ١٠٠ یورطدن آرطق بولب، برمسجدلری وجماعت آقچه‌سندن صالنغان بردرجه یاغشی مکتبی بار معلمی بولمغاندن ملاسی‌ده بوشاماغاندن کوبسنچه اویناب یاطمقده‌درلر. آولغه نسبتا اوقوچیلری ٢٠ـ٢٥ چاماسنده بولر. بوشاغانده ملاسی حرفلرطاوشلرن دقت ایله ایراتوی درجه‌سنده یارارلقدر.

٧ «کیندرکول» نویابر آخرنده مدرسه‌نی یلوتوب ملاسی کرگه‌له‌سه‌ده، یوق نرسه اوچون آچووی کیلوب، بالالر قولنده کوش یوزکلرنی کورب، چه‌یناب چه‌یناب طاشلاب، ایمگاتو مرتبه‌سنده قیناب قاچرب بتره یازب، ٥ـ٦ بالاسی مارطه باشینه قدر یاطدیلر ترتیب مرتیبنه‌سی صوراغه‌ده یارامی آنیسی اورندن اوزی بلنـور: ١) نچی فیۋرال جمعه طوری کیلودن، جمعه‌ده جماعتکه رنجوب باشقه آولغه یبرماگز! مین اصلاراضی توگل، بیك حزین ومولی طاوش بله «بد دعادن صرتكُ» ۋی جماعت! مین اوقوتام بیت! باشقه آولغه یبرماگز

آنده اوقوغان بولوب یورسه‌ده فائده‌سز اوقوبولور بالالارغز توفیقسز بولور » دیب حاضرونگه شاقتی تشویش صاله یازسه‌ده، گینه تورغانلرنی طوقطاته آلمامشدر. اوزمز اخلاق توزاتو اورننده بولوب، فساد ارلقلربن صاچوومزه یازق!

٨ « مازارآستی » زور آول توگل بر یاغشی مسجدبر کچره‌ك مكتب بولوب ٢-٣ چیتدن کیلوب اوقوچی بالالرده بارمعلمی آز معلوماتلی بولوب، عوامغه اوزن بلدکلی کورساتسه‌ده اوقو یازونی کیراگنچه طانیته آلماماقده‌در. اوقوچیلری آز باشقه، آولغه بارام دیب ملاسندن صوراسه‌لرده حاضر « بد دعا» قورالی بله عوام فکرن کیسه‌ب وقروب طاشلاماقده‌در.

٩ «طویش» آولی روس کوکماره‌سینه قوتاشقان. یوزگه یاقن یورط بلکم بولور. اقتصاد جهتندن تمام روسلرننڭ تحت تصرفنده بولوب حتی یبرلرن صاتوب بتره یازدیلر. بر مسجد بولوب ملا سین نیك اوقوتمیسڭ دیب جدانکاچ، تمام عاجز قالوب: آنه صو بوینده مونچامنی بله‌سز شونی ایشك آلدیمه کوچرب صالوب بیرگز اوطنن بیررسز دیگاچ اوقوتونی جان بله کوتكان قاره خلق اوزلری آچ بولسه‌لرده، برگه جییلوب ٥—٦ کون اچنده تمام مکتبنی کوچرب اچینه کررلك ایدوب بیردیلر. بره‌ر آیغه کرب عوامنڭ کوزلرن بویاب اوقوتقان بولوب ماطشساده، خلق بختسزلگینه قارشو آبصطای آوروغه توتونب اوقو اویاسی، اویون اویاسینه ئه‌یلانب بالالر طارالوب بتدیلر. ملاغه آزابسز اوی بولوب قالوب فاتحه‌نی بیك قولنی کوتارب قیلمقده‌در.

١٠ « کچمیر » ١٣٠ یورط چاماسی بولوب، ئچینه خلقن صیدررلق یخشیغنه مسجدی بولرب، بوییده آرقلیسیده —١٢— آرشین جیمرلهم دیب توره تورغان مکتبی بار. ملاسی ١٨٨٨ یلدن بیرلی اوقتام دیب آزابلانوب یورگان بولمقده‌در.

یاکا کتابلرنی مقصودچه کرتوب اوقوته آلماسه‌ده اصول صوتیه‌نی رعایه ایتدروون انکاره مجالیمز یوقدر. کوب یللر معلمسز بولوب یوزگه یاقین بالانی ماطاشدرب یاتمقده‌در. بره‌و طرفندن آی! معلمسز بیتشه آلاسزمی دیگانده: بز یوغاری مرتبه‌لری بله برگه‌لاب اوقوتابز آلارهر قایوسی آبینه ٤—٥ صوملق معلم خدمتن کوره‌لر دیب جواب بیرمکده‌در. آلایك منتظم مکتبلرگه چاغشدرلسه قصورانی هرطرفدن کورلوب تورولمقده‌در. آندن موندن اعمال اربعه اویره‌تلسه‌ده تمام بلوچیلری آز. یوقاریلرینه‌ده تأریخ، جغرافیه، فنلری اوقوتلمی. یازولری اوقورغه آچق بولسه‌ده قاعده آستینه کرگان یازو توگل. اوزلری سوز قویولرده طاوش اعتباری بله قویولرغه کیراك دیب یابوشوب یاتمقده‌درلر. آندن کوب بالالر یازوبلوب چغوب، کوبسی طاوش اعتباری بله یازمقده‌درلر.

ایشمی ایشانغه بایلاری مرید بولودن مکتبنی قاراولری بیك آز وحتی باشقه بیرلرگه بیرولرینه قاراغانده یوقده دیب ئه‌یترگه یاری، بومکتب طورسنده حاضر معلوماتم شوشی قدرلی بولوب، اوزندن واوقوچیلرندن معلوماتلر جیغانك برشاقتی رساله یازارغه ممکندر.

مونه برادرلرم بزم اطرافداغی ترقینی کورگز،

سیاح

آرینبورغده « ولی » ملامدرسه‌سی

« ولی حضرت » مدرسه سنه باردم. مدرسه سینڭ بناسی کورنشکه گوزه‌لگنه اولسه‌ده، مدرسه‌نڭ داخلی هر انسانڭ نفرتنی موجب اولرلق درجه‌ده قبیح وبلچراق ایدی. دیوارلرینه: ایسکی اشطان، کولمك، سولگی کبی شیلر تاغیلوب تورماسی بتونلای مدرسه‌نڭ یه‌من آلمقده ایدی. بومدرسه‌ده بنم یاقداشلریم اولدیغندن، آنلر سویله‌شوب اولترمق ایچون چای

حاضرلديلر. ذاتابنم مقصودم اوقولربنى بلمك اولديغندن چاى ايچكانده اوقولرينى صوراشماغه باشلادم. ياقداشمده، جوابا: شرح عبد الله، انموذج، كافيه، ايساغوجى، سلم، شمسيه صوكره فقه دن مختصر اوقلمقده ديدى. بنده: تفسير، حديث وبشقه فنلر اوقلمقدهمى ديديكمده، يوق جوابنى آلدم.

بوجوابى آلديقمده، مدرسه لرينك بويله قباحت وبلچراق اولمقيده حديث اوقمادقلرندن ورسول اللهنك « النظافة من الايمان » ديگان حديثنى ايشتمديكلريندن ايلرى كلمشدر ديه ظن ايلهدم. شويله چاى ايچوب اولترديقهزده: تخميناً يكرمى بش ياشلرنده برشاگردكلوب: بن مناظره قيلمقچى بولام ديدى.

بنده: افندم بنم بونده كلمكمدن مقصدم: سزنك ايله مناظره قيلمودگلدر، بلكه مدرسه گزى قارامق وياقداشمنك حالنى صورمقدر ديديكمده، مذكور شاگرد: يودروقلرينى قيصوب؛ بزم مدرسهگه، يالغز مناظره ايچون كيلگان كشيگه گنه رخصت بار، يوخسه مدرسه قاراب حال صوراشرا ايچون كيلگان كشيگه، رخصت يوق ديدى.

مذكور شاگردنك طاوشينه مدرسهنك هر طرفندن؛ صوقر، آقصاق، قولسز شاگردلر جييولمغه باشلاديلر. بوشاگردلر آراسنده: ١٢و١٣ ياشلق شاگرد كورنمينچه، يالغز ٢٠-٣٠ ياشلق شاگردلرنك طوپلانمهسنه تعجب وبوقدرلى وحشتلرينه تأسف ايلهدم. اطرافمه طوپلانغان شاگردلر، تورليسى تورلى ياقدن قچقرشسالرده بن طاوشلرينه هيچ اعتبار قيلماينچه ياقداشم ايله سويله شوب بتكاچ توروب كيتمكچى اولدم.

چيقوب كتديكمده: هرتورلى وحشى سوزلر ايله قچقروب قالديقلرى كبى، يودروق سلكوب قالغانلرى ده آز دگل ايدى.

ايشته افندملر نه بيوك تأسفدر بوشاگردلرنك حالينه.

يات ملتلرده، ٢٠ ياشنه قدر مدرسه ده اوقغان كشيلر، ياپرافيسور، يابر حكيم اولالر. امابزم ايسكى مدرسه شاگردلرى ايسه، يرتقچ حيوان بولالر.

ع. مصطفى

كچمش ١٩٠٧ سنه ظرفنده «ييدى صو ولايتى ويرنى اويزدى چلك قريهسنده» بعض ياشلر همتيله خصوصى بر محلهده عرمى اولور نيتيله «اصلاح» اسمنده برمكتب بنا قلنمش ايدى. سنتابر باشندن هم اوقو باشلانمش ايدى ابتدائى هم رشدى

اوّلا مذكور محله اهاليسندن باشقهلر مستغنى كبى كورونسهده صوك كونلردهنفس قريه وسائر نواحى وقزاقيهدن كلمش طلبهلر ايله مكتبلر طولوب صوك كلنلره اورون اولمادغندن برخيلى طلبه محروم قالديلر مسلمانلرنك بيله معارفه تشنه ايدوكى كورولوب شمدى حميتلو ياشلر حاجات مسلمينه كفايه ايدرليك مكتب بناسينى (*) تمنى ايديورلر. جناب مولى موفق ايلهسون. اگرده قريه اهالى اسلاميهسى اتحادده بولوب ايشه شروع اينسهلر بيك عالى مكتبلر وجوده كلور ايدى. تأسف كه برنوع تعصبدنده خالى دگل چونكه قريه اهالىسى نيچه قبيلهدن مركبدرلر چوق شكرلر اولسون اوشبو كونلرده بلاتفرقه ولاتعصب هر قبيلهدن اولاد مسلمين استفاده ايتمكدهدرلر تضييع اوقات بلاسىده بر نوع دفع اولنمش كبى كورونمكدهدر.

حال حاضرده يوزدن زياده شاكردلر باردر. معلمنك كندى شاكردلرندن ٥-٦ معاونلرده بار فقراء بالالرى ومربىسز يتيملر ٦٠دن زياده مجانا اوقوتولماقدهدر.

اصل قريه روس كرستيان وخاخوللارنك اولسهده طوغزدن برروس باشقه هپ مسلماندر روسلرنك الك اعلى درجهده ايكى اشقولالرى بار آلتى ودورت بل آراسنده برى ١٢مك وبرى ٨مك صوم مصارف ايله بنا قيلنمش (*) بوايكى اشقولاده نهايت ٨٠ بالا قدر اوقيور بوده اير وقزلار آرالاش قريه

(*) تمنى ديو يازلدى ثروة آزلغندن (*) مسلمانلردن آلنمش داخوطدن طوپلانمش پارهلردر.

روس‌لری‌نڭ آزلغیندن بویله‌در اوقوغه محبتی‌نڭ آزلغیندن دگل معتبر تجارلردن بری‌سی تأسف ایدرك دیدگینه کوره بیش‌یوزبالا مکتب نه‌ایدوکین بلماینچه اورام‌لرده اوینایور ایمش. مسلمان بالالری بزم مسلمان قزلری ایچون خصوصی مکتب بنا قلینب یاخود شولوق مکتبلرده قاتش تعلیم وتربیه‌سینه سعی قلنسه. نه گوزل اولور ایدی. قزلرنڭ حیاة جسمانیه‌سینه جانبازلیق‌لر افراط درجه‌ده ایسه‌ده، حیاة روحانیه‌سینه ذره قدر یوق‌در.

معروف‌المسعودی

داخلی خبرلر:

قاپالده یاش معلملرنڭ اجتهادی، محلی بای‌لرنڭ همتی ایله ایکنچی «رشدیه» مکتبی صالدروغه، اوزآرا آقچه جییوب اشکه‌کرشمشلر. کوزگه قزاندن یاکه باشقه یردن معلملرچاقرلاچق دیب مخبرمز یازادر.

مسلمان فراقسیه‌سنه بوندن ئلك ترویسکی شاکردلری برداقلاد یبه‌رمشلر ایدی. بو صوڭ کونلرده ترویسکی‌نڭ «رسولیه» مدرسه‌سی شاکردلرندن احمد جانتالین‌افندینی پیتربورغه یبه‌ردیلر.

«الاصلاح» مخبری.

امتحان

١٠ نچی مارتده بوری اویازی، قزلیار ؤولصی «ایشبولدی» آولینڭ مکتب ابتدائی هم دورت صنف رشدی، ایکی صنف اعدادی شاگردارینه امتحان بولدی. حاضراولان علماءٔ ومعتبران تحسین وآفرین اوقودیلر.

بومکتبلرده اون سنه‌دن بیرو اصول جدیده ایله اوقتو ابتدائی قسمنده‌گنه ایدی، بوسنه‌ده ایسه دورت صنف رشدیه ، ایکی صنف اعدادیه ایدوب ترتیبکه قویلمش.

مارت باشنده قاپالده یاشلر جیولوب اوز آرا «ترقیون» اسمنده برجمعیت یاصاب ، اوصطافنی «ویرنی» غوبیرناتورینه تصدیق اینه‌ر ایچون یبارمه‌لر.

بوجمعیت‌نڭ توب مقصودی: شول طرفده بولغان مکتب مدرسه‌لرنی نیچوك کنه بولسه‌ده اصلاح ایتودر.

معارف مینیستریڭ بیانینه کوره، ایکسترننی امتحان‌طوتوچیلر، اگرده‌پولنی‌قورصدن امتحان‌طوته آلماسالر، ایکنچی مرتبه امتحانغه بر یلسز یبارلمه‌یه‌چکلر.

باکوده نشر ایتله تورغان « ارشاد » غزیته‌سینڭ ناشری بشیربك عاشور بکوف باکوده اوچنچی آلیکساندروفسکی غیمنازیه‌نڭ پاچوتنی پاپوچیتلی ایتوب تعیین ایتلگان.

پیتربورغده پولیتیخنیك مکتب عالیسندن ١٠٠ قدر استودینتلر اوقو حقی تولی آلمادقلری ایچون چغارلمشلر.

بوانڭ ایسکی محله مدرسه‌سنده برنچی درجه فکرلی خلفه صفا افندی تیره‌سینه شاکردلر جیولا باشلاغاچ ایسکیلك صاقچی‌سی خلفه اسملی حشراتلرنڭ کیف شریفلری قرلوب صفانڭ روسچه اوقووی روس غزیته‌سی آلووی معرفتلی روسلر برله قاتشوب فکر آرتدروون داملا حضرتکه دانوص یاصاب آنی مدرسه‌دن قودرطرغه طرشقانلار هم موفقله بولغانلر ترکیه‌دن اوگره‌توب قایتقان

پالیفیکه‌سی بوینچه شاکردلرنڭ بر فکرگه جیولوی، یات قوم قاتشوب فکر آرتدروی، کسه مملکتنه ضررلی بولغانغه صفانی آڭا قاتوشقان اوچ شاکردنی قوارغه حکم ایتکان. لکن، حاضر شاکرد بیك آز بولسه‌ده آڭلی نیچون قواسز! پالیتسه کیلمیچه چقمیمز دیوب قارشوب چقماغانلار برجمعه بولدی همان طورالار.

شولوق مدرسه‌ده آنچوریتلر طرفندن آچلغان دارالمعلمین‌گه یدی ضورراق شاکرد بارماقچی بولغانلار ایدی خلفه‌لر م. ن. هم بوادا وقتده قانلارنه طوز صالغان ش. آخرفدن بولوی مظنون بولغاچ بوالق ایسکیلك تعصبی قوزغالوب هم بوا قارت ملاسی‌نڭ آچووی کیلگاندن والله یکرمی یلدن روسیه‌ده دین بته دیگان سوزینه اشانوب بارودن اعراض قیلغانلار.

بوا اویازنده پاچوتنی ایشان

◆

قزان خبرلری

روسلرنڭ پاسخه بیره‌ملری یاقنلاشو سببلی حاضرده هر بر اوچیبنی زاؤیدینیه‌لرده اوقولر توقتالدی. شاگردلر هر کوننی اویلرینه تارالماقده‌لر.

◆

بو کونلرده اونیؤیرسیتیتده رخصتسز جیولو بولوبده، پالیتسه کیلوب تاراتوب کوبسینه اشتراف، یاخود حبس قیلنو گوبیرناتور طرفندن امر ایتولگان.

◆

١٨ نچی آپریلده «ناؤی‌کلوبده» جمعیت خیریه فائده‌سینه روسچه اسپیکتاکل قویله.

٢٥نده شولوق کلوبده تاتارچه «اویات» اوینالاچاق. اوتکان یل بو پییسا نیچه مرتبه‌لر اوینالوب خلقغه بیك اوخشاغان ایدی.

◆

مدرسه‌لرنڭ کوبنده امتحانلر باشلانوب دوام ایتمکده‌در.

◆

پاسخه‌دن صوڭ قزان استودینتلری „Казанскій студентъ“ اسملی ژورنال چغارا باشلایاچقلر.

◆

قارئلرمزنڭ خاطرنده بولسه کیره‌ك بر وقتده مفتی محمد یارف قزان ملالرینه مراجعت ایتوب قاضیلق منصبینه بر کشی صایلاولرین التماس ایتکان ایدی.

قزان علماسیده ملا عبدالله حضرت آپانایینی صایلاغانلر ایدی. لکن .. بزگه معلوم بولماغان سبب ایله اول منصبکه ملا حسن عطاء العبشی تعیین ایتولوب، بو کونلرده بتون عائله‌سی بلەن اوفاغه کیتدی.

◆

ایشتوومزگه کوره اییول باشلرینده «یولدز» اداره‌سی «یاشین» اسملی کولیکی ژورنالی چغارا باشلایاچق ایمش.

بوخبر آرینبورغغه بارب ایرشکاچ «چوکچ» ژورنالینده: دخی «بتون مؤمن مسلمانلرنڭ اوتنوی بوینچه «یولدز» غزیته‌سی ملت فائده‌سینه طرشماغانلق سببلی، بزنڭ اداره «جولدز» اسملی بر غزیته چغاررغه قرار بیردی» دیگان مهم اعلان چغار دیب کوته‌لر. اگر شوندی اعلان چغا قالسه کوب کشیلر مونی ـ ایکنچی نومر کوننو دیه‌ونسنراتسیه دیب آطایاچقلردی.

بارك الله العظیم!

◆

مكتوبلر

چيستاى اويازى مراصا قريه‌سندن:

بزم مراصا اوچ محله‌لی زور قريه اولوب هر محله‌ده مكتبنڭ بناسی بيك يخشی. لكن اوقوبيك ناچار شول محله‌ده هيچ نرسه بلمه‌گان بر قارت كشی ايچك اوقوتوب بالالرنڭ عمرن ضايع ايدب ياتا، بو محله‌ده عوام خلقدن ترتيب ايله اوقتونڭ كيراكلگن بلوب طرشوب يوروچی يوق ملاسی ترتيب ايله اوقتو كيره‌كلگن يخشيلاب خلقغه آڭلاتمی شول سببدن معلم قويارغه تلاوچی اولسه‌ده محله خلقی قارشی تورا. ايكنچی محله‌مزده مكتبنڭ بنالری زور، يخشی، ملاسيده آچق فكرلی ٥—٦ يلدن بيرلی معلم قويوب اصول صوتيه ايله اوقوته باشلدی بو محله‌ده خلق ترتيب ايله اوقتوغه قارشی تورسه‌لرده ملاسی خلقغه سويله‌ب آڭلاتوب قارشی تورغانلرينه قاراميچه شول روشچه اوقتوده دوام ايتدی. بو محله‌مزده ٧—٨ ياشده‌گی بالالرده اوقو يازو بله‌لر، بومكتبده اوقتو، ترتيب، نظافت جهتلری مكمل ديورگه يارى.

اوچونچی محله‌مزگه پيتربورغ بايی طاشدن زور مكتب صالدردی همده ياكاغنه صالغان آغاج مكتبده وار لكن مع التأسف ايكی مكتبكه بر اوقوتوچی يوق بنالر بوشقه ياتالر بونده‌ده شول محله‌نڭ بر قارت افندی معلم بولوب ايچك اوقتوب بالالرنڭ عمرن ضايع ايدوب ياتادر.

بو محله‌مزنڭ بالالری نه ديندن ونه دنيادن خبرسز اولوب اوقو يازو بلميچه نادان قالالر.

دخيده بوڭا قدرلی آولمزده قزلر مكتبی يوق ايدی قز بالالر آبصطايلردن بدوام كيسك باش يوسف كتابلری بر نچه يل زور اوسكانچه كويله‌ب يوروب هيچ نرسه‌دن خبرسز قالالر ايدی. بو سنه‌ده ياڭا صالنغان ايكی قاتلی طاش اوينڭ اوستينه قزلر مكتبی آچوب بوبی ده اوقوغان مريم خانم معلمه ايتلوب قويلدی. بو مكتبده آولمزدن همده يات آوللردن كيلگانلری ايله يوزدن آرتق بالا تربيه ايدلمكده يات آولدن كيلگان قزلرنڭ معلمه بولو قصديله اوقوچيلريده باردر.

ع—ق. فخری.

عزتلو محرر افندی!

توبانده يازلغان حيقتنی غزيته‌ڭزگه درج قيلماقڭزنی اوتنه‌من.

يكا بيسته‌ده برقدر مسكاو مالی برله سوده اينوچی «محمدجان تحفت اللين» افندی بو سنه‌ده قيوم حضرت محله‌سينڭ مكتب ومدرسه‌سينه پاپوچيتل بولوب تعيين قيلنغان ايدی. بوكون اوشبو افندی بر پريكازچيگی برله واكزالغه بلاتيوژ تولارگه توشكان. مسكاو بايی برله اشلری تمام بولغاچ مسكاو بايی محمدجان افندينڭ پريكازچيكلرينه ٢ صوم ٥٠ تين چايلك بيرمكچی بولغان. پريكازچيك اوزی شونده بولسه‌ده محمدجان افندی چايلكنی اوز قولينه آلوب مكتب ومدرسه فائده‌سی دفترينه يازارمز ديب پريكازچيكلرگه بيرماينچه مكتب ومدرسه دفترينه يازوب قويغان.

اما بو محمدجان افندينڭ پريكازچيكلرگه بيرگان وظيفه‌سی حقيقتا آشارغه اچارگه يتمسلك بولاتروبده مسكين پريكازچيكلرنڭ كرگان چايلكلرن جبرا اوز اختياری ايله مكتب ومدرسه فائده‌سی دفترينه يازوب كشی حقی برله خادم الملت بولوی خصوصنده‌نی اينده‌سز. مسكين پريكازچيكلر حضرتلرگه مراجعت قيلوب دليل صوراب قايتسالرده محمدجان افندی بيك ظالم بولغانلقدن حقلارون آلا آلماغانلر. ايندی البته پاپوچيتل افندی محله قوشطانلرينه ضور قورصاقلارغه يخشی كورنور اوچون حرامنی حلالنی تيكشرماينچه ميدن اشاكلی ميدن مذهبلی ديمكچی برلا. بوقدر اجتهاد ايتوينه قايسی قوشطانلردن مكافات ويرله‌چگی حاضرگه معلوم توگل.

امضا ع. ب.

Сѣрныя Воды

کوکرتلی صولر

Сильнѣшія въ Евр. Россій
یاوروپای روسیده ایڭ قوتلی
Сергіевскія, Самарской губ.

Съ 15-го Мая по 15-го Августа.
١٠ نچی مایدن ١٠ نچی آوغستقه قدر.

Проспекты высылаются по требованію
مفصل بیان ایتلگان کاغدی صوراتو بلەن بوش یەرلەدر.

آدریس
Самар. губ. П-Т. отдѣленіе
с. „Сѣрноводскъ“.

تاتار یکتی بالا وشاگردلرنی روسچەاوقو، یازو، حساب، جغرافیە، تاریخ درسلری اوقتورغه قبول ایتەدر. فقیرلرنی آرزان بهابلەنڭ اوقوتادر.
آدریس ادارەخانەده.

باصلوب چقدی.

اوگی بالالر

عبدالمجید غفوری اثری:
بهاسی١٥تین پوچطه ایله ١٩تین
همه کتابچیلرده صاتولا.

ناشرلرینه آدرس
Казань, типографія Шарафъ.

باصلوب چقدیلر.
«کتاب» نشری
« ماواءالنهرده سیاحت »
ظاهر یگیف اثری
بهاسی ٣٠تین پوچته حقی بلەن ٣٤تین.
« نظاملی مدرسه»
بر پردەلی کولکی
سعید رمیف اثری
بهاسی ١٥تین پوچته حقی بلەن ١٧تین.
بو اثرلرنی هربر مشهور کتبخانەلردن وناشرنڭ اوزیندن آلورغه ممکندر.
Казань, Книгоиздательству „Китабъ“

تنلری ضعیف یا خود اوقوده، آشلاوده مشقت چیگه تورغان بالالر شولایوق قانلری آز، و اوزلرینده ضعیفلك حس ایته طورغان هم نیرۋەلری ضعیفلەنگان، تیز کیفلری کیته طورغان، تورلی یەشدەگی ظور کشیلر قوت کرتو ایچون یك موفقیت بلەن.

دوکتر گامیلانڭ گەماتاگەن

Гематогенъ Д-ра Гоммеля دیگان دوانی استعمال ایتەلر.
هضم قوتلنه، روح وتن قوتلری آرتا، بتون نیرۋەلر کوچلەنه.
صاتلا هر بر آپتیك وآپتیکرسکی مغازینلرده. آلغاند. البته Гематогенъ Д-ра Гоммеля. دیب آلگز

Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ. محرر وناشر: وفا بختیارف Тип. Бр. „Каримовыхъ“ въ Казани